

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Pisatelj: France Bevk

Kraji dogajanja: Vrsnik, Čedad, Krnica, Mije, Rupe, Sušje-Beneška Slovenija

Čas dogajanja: jeseni, pozimi, spomladi, leta 1933

OPIS OSEB:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC: vzkipljiv, strog do sestre Katine, njen »duhovni« oče, zaveden Slovenec, navezan na mater imel veliko prijateljev

KATINA: Čedermacova sestra, Živela pri njem in mu kuhala, slabotno telo, otroška, ni kazala 40 let, bled pegast obraz, ubogljiva

DON JEREMIJA MORNARDINI- kaplan v Sušju, Čedermacov prijatelj, 50-letnik, širokega obraza, goste črne lase, dolgo let sta bila soseda s Martinom, po rodu Furlan

OREHOVEC: visokorasel 50-letnik, prikupen obraz, osivel

ŠPANJUT: krepak mož, gosti rjavi lasje, široke ličnice

MARTINOVA MATI: zelo stara, stara okoli 90 let, beli lasje, navezana je bil na Čedermaca, oslabljena, živela v Krnici

KOVAČ VANC RAKAR: nepremišljen, plane kot ogenj, čokata postava, širok obraz z rjavimi brki, počesani lasje, bister

GIOVANNI SKUBIN: temni lasje košate obrvi, vedno je držal z močnejšimi, ni imel veliko prijateljev, temni lasje, košate obrvi

BREŠKONKA: pobožna ženica, rjavih oči, vela lica

MJUTKA: Breškonkina nečakinja, duševno prizadeta, bledolična, dolgorasla, podolgovat pegast obraz

BREŠKON: Prvi gospodar v vasi, cerkveni ključar, v prejšnjih časih občinski mož, resnoben

ŽUPNIK SEVER: Ivan, doma iz tolminskega, nekaj let mlajši od Čedermaca, izobražen, notranje uravnovešen, kot begunec živel v Italiji, večkrat se je zatekel k Čedermacu za pomoč,

ŽEF KLINJON: stanoval pri špehonjevi sestri, leva roka mu je bila trda, dobival je invalidnino, levo oko mu je škililo, gospodsko oblečen, redki lasje, izdajalalec

PERINA IN MARICA: pokojni Čedermacovi sestri

1. POGLAVJE

Čedermac je še dolgo strmel za orožnikoma, ki sta odhajala iz Vrsnika. Zahtevala sta da pri maši govori italijansko. Ponoči sta z njegovo sestro Katino odnesla katekizme in molitvenike, ki so bili napisani v slovenskem jeziku v cerkev sv. Mihaela. Skrila sta jih na dno zaboja. Ko sta odhajala nazaj domov, sta šla še k materi v Krnico. Na poti sta srečala Žefa Klinjona. Nato sta prispela do matere in Čedermac ji je vse povedal. Ob pozni uri sta se nato vračala domov. Doma je Martin še nekaj razmišljal proti jutru pa je zaspal. Bila je nedelja. Pri maši je govoril pridigo po latinsko in nihče ga ni razumel. Vsi so se čudili. Tam je bila tudi Breškonka, ki je vsak dan zahajala v cerkev. Solze so ji začele polzeti po licih, zraven nje pa je sedela njena nečakinja Mjutka ki je bila duševno prizadeta. Mjutka je začela jokati in kričati, ko pa so jo hoteli odnesti ven je Čedermac po slovensko zaklical naj jo pustijo. Po maši pa so se možje pogovarjali in celo kregali. Nato pa je prišel Čedermac in jim je rekel naj se pomirijo in da je bilo ukazano, da je moral govoriti italijansko. Bal se je kaj bodo rekli ljudje.

2. POGLAVJE

Martin je bil povabljen na kosilo v Rupo, kjer je bilo žegnanje. Tisti dan mu je zbolela tudi mati. Z obiskom ga je prepričala naj gre vseeno v Rupo. Tam so bili kaplani: Potokar, Don Jeremija, Mornardini, Španjut (on je podpisal, da bo mašo vodil v italijanskem jeziku), Orehovec in Skubin. Tam so se pogovarjali o Čedermacovi pridigi, nato o Španjutu in nazadnje še o Skubinu, ki ga nobeden ni preveč maral. Nato je zazvonilo Zdravo Marijo in ko so zmolili so se poslovili in odšli. Ko je prišel Čedermac domov je videl, da je bil Žef pri Katini. To se mu je zdelo čudno. Nato sta odšla spat. Naslednji dan je dobil pismo od župnika Severja. Ni vedel kaj mu naj napiše a je vseeno vzel svinčnik in začel pisati. Izpovedal se mu je in pisal je vse kar ga je težilo.

Bil je petek, ko sta prišla poročnik in brigadir. Hotela sta kakor zadnjič, da podpiše listino, da bo maševal po italijansko. Vendar se je uprl in odpeljala sta ga v Čedad na zasliševanje s perfektom. Tam se mu je upiral in se zagovarjal a brez uspeha. Po večurnem zasliševanju je lahko odšel nazaj domov. Srečal je kovača Vanca Rakarja in on mu je povedal, da so po hišah pobirali slovenske molitvenike in katekizme. Doma pred vrati ga je čakala Katina ki je bila zelo v skrbeh zanj. On pa je bil nanjo zelo jezen, ker je spet govorila stvari okoli. Katina je začela jokati in je hotela oditi. Martin ji je rekel, da k materi ne sme saj bo zaradi skrbi umrla. Zato je morala Katina nazaj.

3. POGLAVJE

Po maši so ostale samo ženske in so molile rožni venec. Zatem je Čedermac doma bral knjigo in ga je motil hrup iz krčme. Nato mu je neka ženska prišla povedat, da se bosta Vanc in Brtič stepla. Čedermac ju je prekinil. Brtič je bil besen na Vanca ker mu je rekel, da je on odvaduh. Iz krčme se je oglasila narodna pesem. Vanca je poklical na samo in mu povedal da je odvaduh Žef Klinjon in da tega ne sme nikomur povedati. Kmalu so se razšli. Na poti domov je srečal Klinjona in mu rekel, da naj se izogiba Katine.

Po maši je k Čedermacu pritekel deček Nanic in mu rekel, da mu mati umira. Odhitel je do nje. Govoriti skoraj ni več mogla njene poslednje besede so bile: » Martinac! Sveti oče so naši sveti Materi jezik odrezali... To ni pravično... To ni dobro!« Umrla je proti jutru.

Nato je Martin zbolel a je kmalu ozdravel. Čez nekaj dni so ga čakali otroci, za nauk. Povabil jih je na svoj vrt in jedli so grozdje. Med tem jim je preprosto razlagal o tem, da morajo

spoštovati svoj jezik in svoj narod. Vedel pa je da bodo otroci spremenili njegove besede in jih povedali doma.

4. POGLAVJE

Martin je iskal Skubina. Ker ga ni našel je odšel nazaj domov je srečal zdravnika Sicilijanca z avtom. Ponudil mu je prevoz in Čedermac ga je sprejel. Sicilijanec je opozoril Martina, da ga iščejo. Doma zvečer je pri Čedermacu zaropotalo. Bil je Brtič ki je prišel Čedermaca opozorit, da so prišli ponj in mu svetoval naj zbeži. Čedermac je res zbežal do nadškofa v Videm. Spremljal ga je še brat Bepac. Škofu je vse povedal a škof ga je razočaral saj mu je povedal da on ne more storiti nič proti temu. Čedermac mu je rekel, da nekaj pa lahko storijo mu je nadškof odgovoril da ne smejo iti do skrajnosti. Čedermac se je razburil in močno ugovarjal nadškofu zato ga je nadškof odslovil. Peš je šel domov. Ko je prišel v Vrsnik so ga tam čakali možje. Vse jim je povedal. Doma ga je čakala Katina. Z njo je bil spet osoren, kar je kasneje obžaloval. Ker ni mogel zaspat je šel molit.

5. POGLAVJE

Martin je obiskal Severja in se mu izpovedal. Tisti da je bil zelo vesel. Nato je Čedermac prespal pri Severju, naslednji večer pa se je odpravil domov. Katina je prinesla večerjo in je pela. Čedermac je bil nenavadno vesel je pel z njo. Naslednji dan je bil nedelja. Čedermac je govoril slovensko, peli so slovensko in molili so slovensko. To je bila njegova poslednja maša. Pri pridigi je govoril o slovenskem jeziku, o domovini, da ne smejo popustiti in da morajo obdržati slovenski jezik in se zanj boriti. Med mašo mu je postalo slabo in mislil je, da ne bo dokončal maše, da bo prej umrl. Doma mu je bilo še slabše. Bil je resno bolan in zunaj je padal sneg. Imel je blodnje in spomnil se je katekizmov, ki jih je nesel v cerkev Donu Jeremiji. Šel jih je iskat komaj je hodil. Med potjo je videl Vanca ki je tekkel nato pa še krvavega Klinjona. Tekel je domov in v zelo slabem stanju prišel domov. Tam je bil tudi Don Jeremija, ki je sklical može. Mislil je, da bo umrl, vendar mu je zdravnik rekel da bo do pomladi zdrav.

6. POGLAVJE

Bližala se je pomlad in Čedermac je skoraj že ozdravel. Čez nekaj dni sta prišla do njega nov kaplan in Potokar. Svetovala sta mu, naj se upokoji da ne bi prišlo do kakšnih zapletov. Čedermac se je s težkim srcem upokojil in Katina in on sta šla živeti k bratu in nečaku v Krnico.